

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav správních a sociálních věd**

**Trestné činy proti životu a zdraví a jejich
právní a ekonomické následky**

Veronika Nováková

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Veronika Nováková**
Osobní číslo: **E17063**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a celníky**
Téma práce: **Trestné činy proti životu a zdraví a jejich právní a ekonomické následky**
Zadávající katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analyzovat právní úpravu trestných činů proti životu a zdraví se zaměřením na právní a ekonomické dopady této trestné činnosti na pachatele i oběť. Bude provedena analýza statistických údajů o trestné činnosti proti životu a zdraví.

Osnova:

- Seznámení se základními pojmy v oblasti trestných činů.
- Trestné činy proti životu.
- Trestné činy proti zdraví.
- Dopady trestné činnosti.
- Analyzování statistických údajů o trestné činnosti proti životu a zdraví.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 1490 s. ISBN 978-80-7478-4.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, 1280 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7503-230-1.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer a. s., 2016, 1050 s. ISBN 978-80-7552-358-7.
- TAUCHEN, J. Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2015, 403 s. ISBN 978-80-7418-248-8.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Martin Smíd, Ph.D.**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **2. září 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

doc. Ing. Romana Provozničková, Ph.D.
děkanka

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. září 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 24. 6. 2020

Veronika Nováková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce JUDr. Martinu Šmídovi, Ph.D., za jeho odbornou pomoc, užitečné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Cílem práce je analyzovat právní úpravu trestných činů proti životu a zdraví se zaměřením na právní a ekonomické dopady této trestné činnosti na pachatele i oběť. Bude provedena analýza statistických údajů o trestné činnosti proti životu a zdraví.

KLÍČOVÁ SLOVA

Trestné činy proti životu a zdraví, tresty, pachatelé, oběti

TITLE

Offenses against life and their legal and economic consequences

ANNOTATION

The aim of the thesis is to analyze the legal regulation of crimes against life and health with a focus on the legal and economic impacts of this crime on the perpetrator and the victim. Analyze will be done on the statistic detail of crime against life and health.

KEYWORDS

Offenses against life and health, punishments, offenders, victims

Obsah

Úvod.....	1
1. Vymezení základních pojmů	2
1.1. Trestný čin.....	2
1.2. Skutková podstata trestného činu	3
1.3. Objektivní strana trestného činu.....	3
1.4. Subjektivní strana trestného činu	4
1.5. Pachatel a další formy účasti na trestném činu.....	5
2. Trestné činy proti životu	7
2.1. Vražda	7
2.2. Zabití	8
2.3. Vražda novorozeného dítěte matkou.....	8
2.4. Usmrcení z nedbalosti	8
2.5. Účast na sebevraždě	9
3. Trestné činy proti zdraví.....	10
3.1. Těžké ublížení na zdraví.....	10
3.2. Ublížení na zdraví	10
3.3. Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky	10
3.4. Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	11
3.5. Ublížení na zdraví z nedbalosti	12
4. Trestné činy související s životem nebo zdravím.....	13
4.1. Trestné činy ohrožující život nebo zdraví	13
4.1.1. Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení	13
4.1.2. Neposkytnutí pomoci.....	14
4.1.3. Šíření nakažlivé lidské nemoci	14
4.1.4. Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty	15
4.1.5. Rvačka	15

4.2.	Trestné činy proti těhotenství ženy.....	16
4.3.	Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem	16
5.	Další trestné činy související s životem a zdravím oběti	17
5.1.	Trestné činy proti svobodě	17
5.2.	Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	17
5.3.	Trestné činy proti rodině a dětem.....	17
5.4.	Trestné činy obecně ohrožující.....	18
5.5.	Trestné činy proti České republice	18
5.6.	Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.....	19
6.	Dopady trestné činnosti	20
6.1.	Dopad trestné činnosti na oběť	20
6.2.	Právní a ekonomický dopad trestné činnosti na oběť	21
6.3.	Právní a ekonomický dopad trestné činnosti na pachatele	23
7.	Náhrada nemajetkové újmy při ublížení na zdraví a usmrcení.....	26
7.1.	Bolestné	26
7.2.	Ztížení společenského uplatnění.....	27
7.3.	Další nároky nemajetkové újmy	28
7.4.	Peněžitá pomoc.....	29
7.5.	Porovnání modelových situacích.....	29
8.	Analyzování statistických údajů	31
8.1.	Úvodní statistické údaje	31
8.2.	Vražda	32
8.3.	Zabití	33
8.4.	Nedbalost.....	34
8.4.1.	Dopravní nehody z nedbalosti	34
8.4.2.	Ublížení na zdraví z nedbalosti.....	35

8.4.3. Usmrcení z nedbalosti.....	35
8.5. Úmysl	36
8.5.1. Ublížení na zdraví lidskou nemocí	36
8.5.2. Ublížení na zdraví.....	36
9. Shrnutí.....	37
Závěr	38
Použita literatura	39

Seznam grafů

Graf 1 – Celkový počet zkoumaných TČ.....	31
Graf 2 – Počet vražd.....	32
Graf 3 – Počet zabití.....	33
Graf 4 – Počet dopravních nehod.....	34
Graf 5 – Počet ublížení na zdraví.....	35
Graf 6 – Počet usmrcení.....	35
Graf 7 – Počet ublížení na zdraví lidskou nemocí	36
Graf 8 – Počet ublížení na zdraví.....	36

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
TČ	Trestný čin
Sb.	Sbírka
Kč	Korun českých
Kol.	Kolektiv
TŘ	Trestní řízení
OZ	Občanský zákoník
Metodika	Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, bolesti a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku

Úvod

Bakalářská práce pojednává o trestných činech proti životu a zdraví. Hlavním důvodem pro zvolení daného tématu byl především vlastní zájem o problematiku zaměřenou na trestné činy proti životu a zdraví. Dále mě zajímalo, jak jsou jednotlivé tresty rozděleny do skupin a způsob jejich trestání. Cílem této bakalářské práce je analyzovat právní úpravu trestných činů proti životu a zdraví se zaměřením na právní a ekonomické dopady této trestné činnosti na pachatele i oběť.

Práce je složena z osmi kapitol. První kapitola se zaměřuje na podrobné vymezení základních pojmů, které se týkají trestných činů proti životu a zdraví. Je zde vysvětlen a popsán samotný trestný čin a jeho skutková podstata. Mezi popisované pojmy patří také objektivní a subjektivní strana trestného činu. Na závěr této kapitoly jsou vymezeny pachatelé a další formy účasti na trestném činu.

Druhá a třetí kapitola je zaměřena na konkrétní popis jednotlivých trestných činů proti životu a zdraví. Čtvrtá část je zaměřena na trestné činy související s životem nebo zdravím, které se rozdělují do dalších tří skupin, kde první skupina se týká činů ohrožující život nebo zdraví (např. mučení, neposkytnutí pomoci, šíření nakažlivé nemoci atd.), druhá skupina se zaměřuje na trestné činy proti těhotenství ženy a poslední třetí skupina pojednává o trestných činech souvisejících s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi, orgány, lidským embryem a genomem. Pátá kapitola je zaměřena na další trestné činy související s životem a zdravím oběti, kde lze nalézt trestné činy proti svobodě, rodině a dětem, pořádku ve věcech veřejných atd.

Šestá kapitola pojednává o dopadech trestné činnosti zaměřené na oběť a pachatele z ekonomického a právního hlediska. Sedmá kapitola popisuje náhradu nemajetkové újmy při ublížení na zdraví a usmrcení, která je zaměřená především na bolestné, ztížení společenského uplatnění a na další nároky nemajetkové újmy. Je zde poukázáno i na možnost, kdy oběť může čerpat peněžitou pomoc od státu. V poslední kapitole dochází k analyzování statistických údajů, která je zaměřena především na porovnávání trestných činů za období 2010 až 2019.

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Trestný čin

Trestný čin je jednání označované za protiprávní a vykazuje znaky uvedené v trestním zákoníku. Ke spáchání daného činu dochází protiprávním jednáním, za které lze považovat takové chování jedince, které je v rozporu s právní normou v rámci právního řádu, jenž je zkoumán jako celek. Z tohoto důvodu není možné, aby ve správním právu nebo v občanském právu bylo tolerováno chování, které je v trestním právu považováno za protiprávní.

Trestný čin lze obvykle rozdělit do tří fází. První fáze je příprava, kdy se pachatel snaží přichystat na úmyslné spáchání zvláště závažného trestného činu. Ať už se jedná o přípravu dlouhodobou nebo krátkodobou, vždy jde o předem zorganizovaný akt, na kterém se může podílet jeden i více pachatelů. Přípravu je považováno za trestné jednání, pokud se pachatel dopustil „*organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu*“. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) Příprava je stíhána jako trestný čin v okamžiku, kdy nebyla naplněna její skutková podstata. Ve výjimečných situacích dochází k zániku trestné odpovědnosti, pokud pachatel upustí od spáchání zvláště závažného trestného činu, odstraní nebezpečí z přípravy hrozící a učiní všechny kroky k tomu, aby daný akt nebyl dokončen. (Jelínek a kol., 2014)

Druhá fáze je pokus, kdy pachatel nedokončí trestný čin, ale alespoň se o to pokusí. Pachatel je trestně odpovědný i v okamžiku kdy nesplní všechny znaky skutkové podstaty. Lze říci, že trestní zákon mluví o trestnosti i v případě pokusu o trestný čin, ačkoliv nedošlo ke vzniku následku. Soud rozhoduje o trestu podle toho „*do jaké míry se jednání pachatele přiblížilo k dokonání trestného činu*.“ (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 48) Zvažuje i okolnosti a důvody pachatele, díky kterým nedošlo k dokonání trestného činu. (Jiří Jelínek a kol., 2017)

Třetí fáze je dokonáný trestný čin, u kterého lze říci, že pachatel čin dotáhl do konce a splnil všechny znaky skutkové podstaty.

1.2. Skutková podstata trestného činu

Skutkovou podstatu trestného činu lze označovat jako souhrn zákonných znaků vymezující příslušný trestný čin. Na rozdíl od skutkové podstaty je trestný čin konkrétní jednání, který zákonné znaky splňuje. Podle platného českého trestního práva je trestní odpovědnost u mladistvých označována jako tzv. spáchání provinění, u dospělých osob se jedná o spáchání trestného činu.

Jedná se především o zvlášť nebezpečné a škodlivé jednání, před kterými je potřeba společnost chránit. Jako zbraň je používán výkon trestu či ochranná opatření. Skutková podstata trestného činu obsahuje tzv. typové (zákonné) znaky označované jako obligatorní. Do obligatorních znaků patří objekt (Jednáním je porušen nebo ohrožen.), objektivní strana, subjekt (pachatel), subjektivní strana (úmysl či nedbalost) a protiprávnost. Pro naplnění skutkové podstaty musí být splněny všechny uvedené znaky. Skutková podstata trestného činu se dělí na konkrétní skutkový děj a dispozice. Konkrétní skutkový děj má příslušné znaky skutkové podstaty trestných činů a je to odraz skutku. Dispozice je chápána jako shrnutí podmínek trestní odpovědnosti nepatřící mezi znaky skutkové podstaty trestných činů (například věk a přičetnost). (Jelínek a kol., 2014)

1.3. Objektivní strana trestného činu

Objektivní strana trestního činu patří mezi obligatorní znaky zahrnující především jednání, následek a příčinný vztah mezi nimi. U jednání je velmi důležité, zda byla naplněna vůle a proveden dostatečný projev vůle navenek. Pokud došlo ze strany pachatele k myšlence trestnosti a nebyla dostatečná vůle nebo projevení znamená to, že se jedná o skutečnost nepodléhající trestu. Příkladem je plán mučení blízké osoby, který nikdy nevyšel najevo pouze byl v představách pachatele, nedošlo k sdělení či realizování. Tedy je označováno za nedostatečné jednání podle trestního zákoníku.

Mezi základní podoby jednání patří konání a opomenutí. Uvedené podoby nelze zaměňovat za úmysl a nedbalost. Hlavním rozdílem je, že konání a opomenutí spadají do objektivní stránky, kdežto úmysl a nedbalost do subjektivní stránky trestného činu. Konání a opomenutí se nazývá taky jako komisivní a omisivní jednání, kde komisivní chápeme jako trestný čin spáchaný pouze konáním, tedy svalový pohyb zaměřený k danému cíli. Omisivní jednání neboli opomenutí lze chápat jako psychickou aktivitu pachatele, kde se projevuje jeho vůle. V situaci, kde se objeví omisivní jednání pachatel například neposkytne první pomoc. Omisivní delikty jsou

dále děleny na pravé a nepravé. Pravý delikt lze spáchat pouze opomenutím, kdy pachatel nepřekazí či neohlásí TČ a tím opomíjí tzv. obecnou povinnost konat vyplývající z trestního zákoníku. Nepravý delikt lze spáchat konáním i opomenutím, kdy pachatel opomíjí zvláštní povinnost konat (např. vražda – neposkytnutí pomoci, jídla atd.).

Za následek lze označit „*porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem.*“ (Šámal, Pýry, Rizman, 2004, s.19) Trestné činy jsou charakterizované podle následku způsobující ohrožení (např. obecné ohrožení) a poruchu (např. ublížení na zdraví). Následek, těžší následek, jiný zvlášť závažný následek a zvlášť těžký a těžko napravitelný následek a škodlivý následek patří mezi základní druhy rozlišující se trestním zákoníkem. Kdy následek je popisován pouze jako znak skutkové podstaty a těžší následek je způsoben kritičtějším ohrožením nebo poruchou, pokud to vyplývá z přitěžujících nebo podmiňujících okolností stanovené zákonem. Pokud se jedná o škodlivý následek musí být projevna lítost k dosažení beztrestnosti, která vyjde na povrch, jestliže pachatel udělá všechny kroky pro zamezení nebo napravení vzniklého následku. (Šámal, Pýry, Rizman, 2004)

Propojení následku s jednáním označuje trestní zákoník jako příčinný vztah. Podmínkou pro splnění příčinného vztahu je způsobení následku plynoucí z jednání pachatele, která může být trestná. Pokud objektivní stránka trestného činu uskutečňuje všechny uvedené znaky je u pachatele stanoven základní předpoklad pro trestní odpovědnost, která není přerušena ani v případě zjištění dalších skutečností. (Šámal, Pýry, Rizman, 2004)

1.4. Subjektivní strana trestného činu

Subjektivní strana trestného činu je hlavním znakem skutkové podstaty definující psychiku pachatele. Zavinění je spáchání trestného činu z nedbalosti nebo úmyslu a patří mezi obligatorní znaky subjektivní stránky trestného činu. V některých případech se mohou objevovat fakultativní znaky jako je motiv a cíl trestného jednání pachatele. Hlavní znaky trestného činu jsou úmysl, nedbalost, omyl skutkový, omyl právní a zavinění k okolnosti zvlášť přitěžující. Úmyslný čin je určité záměrné chování pachatele, kdy se vědomě snaží porušit nebo ohrozit zájmy, které jsou zákonem chráněné. Úmysl je rozdělen na přímý a nepřímý, kdy přímý je vědomé jednání pachatele kdy „*způsobem uvedeným v tomto zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný trestním zákonem, nebo alespoň věděl, že může uvedený zájem porušit nebo ohrozit, a chtěl takové porušení nebo ohrožení způsobit.*“ (Šámal, Pýry, Rizman, 2004,

s. 51) Nepřímý úmysl je popisován stejně jako úmysl přímý, ale hlavním rozdílem je, že pachatel u nepřímého úmyslu způsobí následek, který přímo nechce, *“neboť pachatel sleduje svým záměrem cíl jiný, který může být z hlediska trestního práva jak cíl relevantním, tak i cílem nezávadným.”* (Šámal, Púry, Rizman, 2004, s. 52) Tedy lze říci, že pachatel se dopustil protiprávního jednání, které znal, ale tento následek je nechtěný. Opakem je čin spáchaný z nedbalosti, kdy se dotyčný dopustí porušení zákona buď vědomě (Je si vědom, že porušuje zákon, ale spoléhá na to, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí.) nebo nevědomě (Není si vědom, že by daným jednáním mohl porušit nebo ohrozit zájem, ačkoliv by to vědět měl a mohl.). Omyl právní se vyskytuje při jednání osoby, která spáchá trestný čin, ale není si vědoma, že je čin protiprávní. Omylu by bylo možno se vyhnout, pokud by se pachatel seznámil s povinnostmi vyplývající z příslušného zákona či právního předpisu. (Jelínek a kol., 2014)

1.5. Pachatel a další formy účasti na trestném činu

Pachatel může být pouze fyzická osoba, která spáchala trestných čin sama a splňuje základní dvě podmínky, aby mohla být trestně odpovědná. Pro naplnění trestní odpovědnosti musí pachatel nabýt věku 15 let, kde nabytí věku se rozumí následující den po jeho patnáctých narozeninách. Pachatel musí být příčetný v okamžiku spáchání trestného činu, aby byl schopen posoudit a rozpoznat nebezpečí svého jednání. Měl by být schopen uvědomit si i následky takového jednání. Zákon stanovuje i další vlastnosti popisující pachatele, které lze nalézt uvedené u konkrétního typu TČ. (Bílý, 2006)

Obětí spáchaného trestného činu lze považovat každou osobu, která se obětí cítí oprávněně do doby, dokud nevyjde najevo opak. Postavení oběti nemá vliv na skutečnost, zda byl pachatel vypátrán či odsouzen. Neovlivňuje to ani skutečnost, že pachatel nespĺňuje zákonem stanovené podmínky jako je věk, příčetnost nebo rozumová a mravní vyspělost. Obětí se stává osoba, která byla trestným činem ublížena (např. na zdraví, na majetku) nebo se stala pozůstalou osobou (např. po oběti, která zemřela na následky trestného činu).

Osoba, která připravila plán a zabývala se řízením daného trestného činu se nazývá organizátor. Pomocní dle zákona je osoba, která se nepřímo činu účastní nebo napomůže poskytnutím, odstraněním či slíbením určité skutečnosti k dokonání trestné činnosti. Posledním účastníkem trestného činu je návodce, který přiměje pachatele k provedení trestného činu. Všichni výše uvedení účastníci mají trestní odpovědnost stejnou jako pachatel, jestliže se prokáže úmyslné jednání. Beztrestnost je u účastníků přípustná, a to v případě, že zabrání dokonání TČ. (Bílý,2006)

2. Trestné činy proti životu

Život společně se zdravím patří mezi nejdůležitější a nejvíce chráněné společenské hodnoty. „Život jedince je základní a nezbytnou podmínkou pro uplatnění všech jeho ostatních práv a svobod.“ (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001, s. 109) Právní stát snaží chránit každého člověka, a to převážně tím, že trestně postihuje osoby, které se dopustily ať už úmyslně nebo nedbalostně trestného činu proti životu a zdraví.

2.1. Vražda

Vražda je případ, ke kterému dochází, pokud pachatel úmyslně usmrtí člověka či úmyslně usmrtí člověka s rozmyslem nebo po přechozím uvážení. Lidský život je objektem trestného činu ochráněný i v případě, že osoba je vážně nemocná a není schopná dalšího života. Za vraždu je brána i situace, kdy dojde k pouhému uspíšení smrti, která by za určitou dobu nastala. Chráněný lidský život je od narození, kdy se lidský plod stává dítětem, až do okamžiku smrti člověka, kdy není možná obnova životních funkcí. Soud rozhoduje na základě zjištěných údajů o jednání pachatele a způsobeném následku. (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001)

Trestná hranice u těchto činů se rozděluje do tří situací. První situace popisuje případ, kdy se pachatel předem nepřipraví na daný trestný čin, ale úmyslně usmrtí člověka. Jedná se o trestný čin, který má trestnou hranici stanovenou na deset až osmnáct let odnětí svobody. Druhá situace pojednává o případu, kdy se pachatel předem připraví s rozmyslem na provedení daného trestního činu a může být potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let. Třetí vystihuje situaci, která je brána jako nejzávažnější. Jedná se o trestné činy, které popisují první a druhou situaci v případě, že byl spáchán na více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladší patnácti let, na úřední osobě při výkonu nebo po výkon její pravomoci, na svědkovi, znalci, opětovně, zvláště surovým nebo trýznivým způsobem atd. Výše trestu je stanovena na nejvyšší horní hranici, tedy na patnáct až dvacet let nebo výjimečný trest odnětí svobody. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

2.2. Zabití

Zabití lze definovat jako trestný čin, ve kterém došlo k úmyslnému usmrcení a toho se dopustil pachatel, který byl v „*silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí anebo v důsledku předchozího zavrženého jednání poškozeného*“. (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 213) Za tento čin mu podle trestního zákoníku hrozí trest odnětí svobody na tři až deset let. Pachatel může dostat i vyšší trest, a to v případě, že zabije více osob, těhotnou ženu nebo dítě mladší patnácti let, a to odnětím svobody na pět až patnáct let. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

2.3. Vražda novorozeného dítěte matkou

„*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo bezprostředně po něm, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.*“ (Šámal, Púry, Rizman, 2004, s. 1311)

Plod se stává dítětem, a to v okamžiku, kdy se zcela oddělí od matčina těla. Předpokládá se, že matka v této situaci měla velmi špatný psychický stav, a proto jako matka selhala. Mírnější trest hrozí nejen matce, ale i ostatním spolupachatelům trestného činu, a to v případě, že se tak stalo v rozrušení způsobené porodem. Rozrušení způsobené porodem lze označit dobu, která nastává hned po porodu a netrvá dlouho. (Šámal, Púry, Rizman, 2004)

2.4. Usmrcení z nedbalosti

Nedbalost je jednání, které pachatel považuje za adekvátní, ačkoliv si je vědom, že porušuje stanovená pravidla nebo jim nevěnuje dostatečnou pozornost. V případě usmrcení z nedbalosti se nejedná o předem připravovanou situaci, většinou je tato situace chápána jako náhoda, která nastala, ale bohužel nelze zvrátit a pachatele daná skutečnost mrzí. Mezi nejčastější případy patří dopravní nehody, vliv omamných či psychotropních látek. Trestní zákoník tuto skutečnost rozděluje do čtyř variant, které se liší délkou trestu podle závažnosti. „*Kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“ (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 216) Pokud se jedná o situaci, kdy pachatel se dopustil trestného činu tím, že nedodržoval povinnosti vyplývající z jeho povolání, zaměstnání, funkce nebo postavení je mu uložen trest odnětí svobody na jeden až šest let. Pachatel se může dopustit tohoto činu i tím, že porušil zákony o životním prostředí, o bezpečnosti práce, dopravy a hygienické zákony. V tomto případě, může být trestán odnětím svobody na

dva až osm let, pokud zavíní smrt nejméně dvou osob je stíhán přísnější sazbou, a to odnětím svobody na tři až deset let. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

2.5. Účast na sebevraždě

Sebevraždu v pravém smyslu slova nelze označovat za trestný čin. V případě, že by sebevražda byla trestně stíhatelná nemělo by to žádný účinek ani výchovné opatření. Člověk, který je k danému činu rozhodnutý nelze stíhat ani v případě, že nebude dokonáný. Trestně stíhaná může být pouze osoba, která se podílí svou účastí na sebevraždě. Jedná se převážně o situace, kdy pachatel k činu nemá odvalu. (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001)

„Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.“ Trestní sazba je vyšší v okamžiku, kdy se jedná o dítě či těhotnou ženu, a to ve výši dva až osm let odnětí svobody. Pokud by se pachatel dopustil trestné činnosti proti osobě, která má duševní poruchu hrozí mu trest odnětí svobody na pět až dvacet let. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

3. Trestné činy proti zdraví

Za trestné činy proti zdraví jsou uloženy tresty v případě, že se pachatel pokusil o zranění, která nejsou smrtelná, ale způsobují ublížení na zdraví nebo těžkou újmu na zdraví. Na tyto dva závažné druhy ublížení to rozlišuje trestní zákoník. Výše trestů pro pachatele pak závisí především na způsobu zavinění a následcích poškozené osoby.

3.1. Těžké ublížení na zdraví

Těžké ublížení na zdraví se označují trestné činy jako je např. zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, snížení schopnosti horních nebo dolních končetin atd. (Jelínek a kol. 2014)

Těžké ublížení na zdraví je trestný čin, kterého se dopustil pachatel úmyslně a hrozí mu trest odnětí svobody na tři až deset let. Pět až dvanáct let odnětí svobody je trest pro pachatele, který spáchal trestný čin na dvou a více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladší patnácti let atd. V situaci, kdy dojde k těžkému ublížení na zdraví s následkem smrti bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva až osm let. Těžké ublížení na zdraví je trestné i v případě, že dojde pouze k přípravě na danou situaci bez dokončení. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

3.2. Ublížení na zdraví

Ublížení na zdraví popisuje situaci, kdy pachatel nějakým způsobem poruší zdraví nebo napomůže jinému k onemocnění, které komplikuje tělesné nebo duševní funkce důležité k běžnému životu. Je to případ, který vyžaduje lékařské ošetření, ale má pouze krátkodobý charakter nejméně však na sedm dní. Důležitým kritériem je pracovní neschopnost, není to však kritérium jediné. Pachatel bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři roky. Výši trestu odnětí svobody na jeden až pět let dostane pachatel, který se dopustí tohoto trestného činu na těhotné ženě, na dítěti mladší patnácti let, na svědkovi, znalci atd. (Jelínek a kol., 2014)

3.3. Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky

Jednání ze strachu a obavy mohou být velice blízká nutné obraně, a to z důvodu hrozícího nebo trvajícího útoku. Ve většině případů nastávají ve stejných nebo podobných situacích, přičemž pachatel trpí duševní poruchou od nich se odvíjí následné chování, které mohou mít různé důsledky z pohledu trestní odpovědnosti. Za trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky lze pachatele stíhat pouze v případě, že se prokáže strach, který byl dostatečně silný na to, aby vyvolal duševní rozpoložení. Je to chápáno jako rozpoložení, které způsobilo psychické pochody,

silnější emoce či emotivní prožitky. V této situaci došlo ke snížení vědomí u pachatele a k oslabení jeho překážek. Tento druh trestného činu vždy musí potvrdit znalecký posudek, a to z odvětví zdravotního, psychiatrického či psychologického.

„Kdo jinému úmyslně způsobí ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.“ (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 225) Pokud se pachatel dopustí tohoto trestného činu s následkem těžké újmy na zdraví může být potrestán odnětím svobody až na tři léta. Přísnější trest je v okamžiku, že pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví v silném rozrušení, ze strachu, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli v důsledku jeho jednání bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta. V případě, že se pachatel dopustí činu na těhotné ženě nebo na osobě mladší patnácti let, kdy může být potrestán odnětím svobody na jeden až šest let. Dva až osm let odnětí svobody hrozí pachateli, který svým jednáním způsobí smrt poškozenému. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

3.4. Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti

Za nedbalost v tomto případě lze považovat porušení důležité povinnosti plynoucí z trestního zákona. Ve skutečnosti lze říci, že do této skupiny spadají i povinnosti uložené jinými obecně závaznými právními předpisy. Typická jsou například pravidla silničního provozu. Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti vymezuje pouze porušení povinností, které ohrožují vážně lidské zdraví. (Šámal, Púry, Rizman, 2004)

Trest odnětí svobody až na dvě léta nebo zákaz činnosti může získat pachatel v případě, že se dopustí těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti. Pokud porušil důležité povinnosti vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení či funkce hrozí mu trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta. Ve výjimečných případech pachateli může být uložen peněžní trest. Pokud pachatel způsobí těžké ublížení na zdraví z nedbalosti nejméně dvou osob nebo vážným způsobem poruší zákon bude potrestán odnětím svobody na dva až osm let. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

3.5. Ublížení na zdraví z nedbalosti

Ublížení na zdraví z nedbalosti je čin, kdy se pachatel dopustil porušení určité podmínky nebo pravidla vůči poškozenému a tím mu způsobí omezení pro běžný život na krátkou dobu, však delší než sedm dní. Trest odnětí svobody na jeden rok nebo zákaz činnosti hrozí pachateli, který porušil povinnosti vyplývající z jeho povolání, postavení nebo funkce. V případě porušení zákona hrozí trest odnětí svobody až na tři léta. (Jiří Jelínek a kol., 2017)

4. Trestné činy související s životem nebo zdravím

Trestné činy související s životem nebo zdravím jsou popsány ve zvláštní části trestního zákoníku. Nejprve zde budou popsány trestné činy, které se týkají života a zdraví. Druhá část této kapitoly bude zaměřena na trestné činy proti těhotenství ženy. Budou přesněji definované a následně určené tresty vyplývající z trestního zákoníku. V poslední části budou přiblíženy trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem.

4.1. Trestné činy ohrožující život nebo zdraví

4.1.1. Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení

Mučení lze definovat jako dlouhodobé, vystupňované nebo mimořádné bolesti tělesné nebo duševní povahy. Klíčovým pojmem, který se k této problematice vztahuje je bolest. Bolest je forma mučivých útrap, které jsou intenzivní a probíhá tělem jako druh informace přenášené nervovými buňkami. Naše tělo rozlišuje bolest na dva typy. V prvním případě se jedná o samostatnou informaci, která zdůrazňuje narušení nervových zakončení postupujících v nervech do míchy a mozku. V druhém případě je bolest doplňována protivným pocitem, emocí. Bolest je pociťována až v okamžiku kdy tělo vědomě zpracuje tuto informaci v mozkové kůře. Na potlačení bolesti se často užívají léky, kdy potlačují nejen bolest způsobenou následky mučení, ale i psychickou stránku jedince. Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení působí na každého člověka individuálně, záleží především na prahu bolesti, který je ovlivněn pohlavím, genetickou výchovou i výbavou. Samozřejmě danou skutečnost ovlivňuje i strach a vnímání bolesti, která má později dopad především na psychiku člověka. Podle lékařů mají vyšší práh bolesti muži než ženy, a to především z důvodu, že vnímají bolest stejného typu později. Trestně stíhán je už pachatel, který se pokusil pouze o přípravu na daný čin. Pokud se pokusí spáchat čin proti úřední osobě, svědkovi, znalci atd. nebo pachatel se dopustil tohoto činu opakovaně bude potrestán odnětím svobody na dva až osm let. Přísnější sazba je v případě, že se pachatel dopustí daného činu na těhotné ženě, na dítěti mladší patnácti let, způsobeno zvláště surovou či trýznivou metodou nebo způsobí těžkou újmu na zdraví. Pachateli hrozí trest odnětí svobody na pět až dvacet let. Pachatel, který se dopouští mučení nebo jiné nelidské a kruté zacházení v souvislosti s výkonem veřejné správy nebo soudu bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let. V případě smrti poškozeného za následek

spáchaným trestným činem bude pachatel potrestán odnětím svobody na osm až osmnáct let. (Tauchen, Schelle a kol., 2015)

4.1.2. Neposkytnutí pomoci

Lhostejnost je nepřipustná v okamžiku vzniku zranění, bolesti, utrpení jiného člověka či zanechání jej bez poskytnutí pomoci. Za tento trestný čin je stíhaná osoba, jestliže neposkytla pomoc osobě, která se nacházela v nebezpečí života nebo jeví známky porušení zdraví či jiného onemocnění. Pachatel může získat trest odnětí svobody až na dva roky. Pokud pachatel neposkytnul pomoc, která mu vyplývá z povahy zaměstnání bude potrestán odnětím svobody až na tři roky nebo mu soud může udělit zákaz činnosti. Trestně stíhán je i řidič dopravního prostředku, který neposkytl potřebnou první pomoc při dopravní nehodě či jiné situaci způsobené dopravním prostředkem, na které se stal účastníkem nebo spoluúčastníkem. Za toto jednání mu hrozí trest odnětí svobody až na pět let, odebrání řidičského průkazu či zakázání činnosti v případě, že je to jeho povolání. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

4.1.3. Šíření nakažlivé lidské nemoci

Jde o trestný čin, u kterého není důležité, zda skutečně došlo k rozšíření nemoci. K trestnosti stačí, že se jedná o případ, kdy hrozí bezprostřední nebezpečí. Jednání pachatele při rozšiřování nakažlivé nemoci mohou být velice různorodé. Lze říci, že mezi nejznámější nakažlivé nemoci patří takzvané HIV. Jednání pachatele při pohlavním styku porušuje předepsané bezpečnostní opatření jako je např. nepoužití ochranných prostředků. (Jelínek a kol., 2014)

Pachatel je trestně stíhán, pokud poškozenému způsobí či zvýší nebezpečí nakažlivé nemoci, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. Popřípadě může být uložen trest propadnutí věci nebo zákaz činnosti. Příprava na daný trestný čin je trestná a v situaci kdy se dopustil skutku při výkonu jeho povolání, zaměstnání, postavení, funkce atd., hrozí pachateli tvrdší trest, a to ve výši dva až osm let odnětí svobody. Pokud pachatel šíří nakažlivou nemoc a způsobí tím těžkou újmu na zdraví minimálně dvěma osobám, bude trestán v rozmezí tří až deseti let odnětí svobody.

Choroby, které spadají do této skupiny stanovuje nařízení vlády České republiky č. 453/2009, jedná se například o mor, cholera, pohlavní nemoci, TBC, hepatitida atd. Trestní zákoník rozeznává skutečnosti, zda byl spáchán úmyslně nebo z nedbalosti. Možnost, že by došlo ke spáchání činu úmyslně je již vysvětleno výše. Šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti patří mezi velice závažný trestný čin a pachatel, který se ho dopustí bude stíhán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákaz činnosti, propadnutí věci. Jedná se například o použití nesterilních jehel, nedodržování bezpečnostně-hygienických předpisů atd. Pachatel se může dopustit z nedbalosti činu, který ohrozí stát, válečný stav nebo jiné události ohrožující zdraví a život. Trestní sazba v této situaci je šest měsíců až tři léta odnětí svobody. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

4.1.4. Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty

Závadné potraviny poškozující naše zdraví jsou ve společnosti často medializované téma. Bezpečnost potravin upravuje Evropský úřad, který stanovuje podmínky a pravidla pro potraviny uváděné na trh v rámci evropské unie (dále jen EU). Potraviny, které jsou dovážené v rámci EU jsou označovány jako potraviny z tzv. volného pohybu zboží. Trestně odpovědná je osoba, která v nesouladu s právními předpisy „*má na prodej nebo pro tento účel vyrobí anebo sobě nebo jinému opatří úmyslně potraviny nebo jiné předměty, jejichž požití nebo užití k obvyklému účelu je nebezpečné lidskému zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci*“. (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 239) V případě spáchání tohoto trestného činu z nedbalosti hrozí pachateli trest odnětí svobody až na šest měsíců.

4.1.5. Rvačka

Rvačku je vzájemné napadení více než tří osob, kteří vzájemně ohrožují své zdraví a život, pokud to trestní zákoník nevymezuje jinak. Nelze považovat za rvačku napadení v okamžiku kdy nedochází ke střídání rolí obrany a útoku, jelikož jeden účastník se brání. Všichni účastníci jsou označováni za pachatele, pokud se nejedná o spolupachatelství to se pak jedná o osoby, které jsou nazývány pachatelem a předmětem útoku zároveň. Pokud při rvačce došlo k usmrcení nebo těžkému ublížení na zdraví budou účastníci potrestáni přísnější sazbou a jedná se o nedbalost. V ostatních případech jim hrozí trest odnětí svobody až na jeden rok za úmyslný trestný čin účasti i ohrožení jiného na zdraví či životě. (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001)

4.2. Trestné činy proti těhotenství ženy

Trestné činy proti těhotenství ženy se týkají oplodněného vajíčka, který se stává plodem v těle ženy. V České republice lze přerušit těhotenství pouze podle podmínek vyplývajících ze zákona č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství. Zákon jako hlavní podmínky uvádí písemnou žádost od těhotné ženy, jejíž těhotenství nepřekročilo dobu dvanácti týdnů. V některých případech může dojít k přerušení těhotenství i ze zdravotních důvodů, pokud plod ohrožuje život ženy či je ohrožen zdravý vývoj plodu.

Pokud se mluví o přerušení těhotenství jako o TČ jde o libovolné jednání vedoucí k usmrcení, kde „*na použitém prostředku nezáleží, může jít o prostředky mechanické, chemické, operativní zákroky nebo i vyvolání předčasného porodu za předpokladu, že směřuje k usmrcení plodu.*“ (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001, s. 117) Trestní zákoník popisuje situace, kdy dojde k nedovolenému přerušení těhotenství, pomoci či svádění těhotné ženy umělému přerušení těhotenství.

Nedovolené přerušení těhotenství je protiprávní jednání, kde dochází k přerušení těhotenství ženy bez jejího souhlasu. V § 159 odst. 1 trestního zákoníku se lze dočíst, že pachatel, který „*bez souhlasu těhotné ženy uměle přeruší její těhotenství, bude potrestán odnětím svobody na dvě až osm let*“. V případě nedovoleného přerušení těhotenství, ke kterému těhotná žena udělila souhlas upravuje § 160 trestního zákoníku. Pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství se řadí mezi TČ, a to v případě, že pachatel pomáhá těhotné ženě, aby sama uměle přerušila těhotenství. Pokud umělé přerušení těhotenství není v souladu se zákonem o umělém přerušení těhotenství jedná se o protiprávní jednání, za který pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

4.3. Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem

Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem je skupina trestných činů, kterých se dopustí ve většině případů pachatel z oblasti zdravotnictví, jelikož pro spáchání tohoto činu jsou zapotřebí medicínské znalosti. Do této skupiny jsou zahrnuty TČ, jako je neoprávněné odebrání tkání a orgánů, odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu, nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

5. Další trestné činy související s životem a zdravím oběti

5.1. Trestné činy proti svobodě

K poškození zdraví či usmrcení může dojít u všech trestných činů proti svobodě, kde dochází k úmyslné trestnosti proti základním právům občanů. Podle zákona se jedná o trestné činy typu obchodování s lidmi, zabavení či omezování osobní svobody, loupež, braní rukojmí, vydírání atd. Loupež lze charakterizovat jako čin kde dochází k omezení nejen osobní svobody, ale i majetku jakéhokoliv druhu. Pachatel využívá násilí či pohrůžky bezprostředního násilí k prosazení své moci čímž oběti způsobí omezení.

5.2. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Mezi trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti patří:

- znásilnění,
- sexuální nátlak,
- pohlavní zneužití
- soulož mezi příbuznými,
- kuplířství,
- prostituce ohrožující mravní vývoj dětí,
- šíření pornografie atd.

Skutková podstata znásilnění je stav, ve kterém došlo jakýmkoliv způsobem k ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, přičemž je zcela zjevné, že takové jednání patří mezi sexuální TČ. Jde tedy o pohlavní styk provedený proti vůli oběti, kde bezbrannost člověka je pro toto jednání typické. Oběti se může stát, jak žena, tak i muž bez ohledu na věk, vzdělání či vzhled. Policie ČR vnímá znásilnění jako nejzávažnější TČ. Sexuální nátlak je nejčastěji páchan na oběti, která projevuje znaky bezbrannosti či závislosti. Dle zákona se jedná o pachatele, který *„jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannost.“* (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 280-310)

5.3. Trestné činy proti rodině a dětem

„Ochrana rodiny a mládeže je řešena jak na mezinárodní úrovni, tak i na vnitrostátní úrovni.“ (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001, s. 95) Pokud se mluví o vnitrostátní úrovni lze ochranu rodiny a mládeže nalézt ve zvláštní části trestního zákoníku, a především v Listině základních práv a svobod. Z hlediska ohrožení zdraví

nebo způsobení smrti zákon upravuje situace týkající se týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí, únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou. K týrání svěřené osoby dochází u osoby, která je v péči či výchově pachatele. Podobným případem je i týrání osoby žijícím ve společném obydlí, kde trestní sazba za spáchání daného činu je stejná a jediným rozdílem je, že oběť ve společném obydlí žije. Základní trestní sazba je odnětí svobody na šest měsíců až čtyři roky. Sazba trestu se zvyšuje podle závažnosti trestných činů. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

5.4. Trestné činy obecně ohrožující

Obecné ohrožení je řazeno do TČ obecně nebezpečných. Při obecném ohrožení je patrné, že dochází k ohrožení chráněného zájmu způsobující těžkou újmu na zdraví či smrt člověka. Jedná se rovněž o způsobení škody na cizím majetku ve velkém rozsahu. Praktickým příkladem je požár, povodeň, únik plynu či jiných nebezpečných látek, dopravní nehoda apod. Pachatel se dopustí obecného ohrožení spácháním činnosti, kdy jeho chování zvýší či sníží možnost odvrácení nebo zmírnění nebezpečí pro ochranu cizího majetku, života a zdraví lidí. Obecné ohrožení se liší podle spáchání na úmyslné, z nedbalosti, pod vlivem návykových látek atd. Trestní zákoník popisuje i chování pachatele, kdy zmaří či odmítne poskytnutí povinné pomoci stanovené zákonem. (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001)

5.5. Trestné činy proti České republice

Jedná se o TČ uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, jejíž hlavním cílem je chránit především ústavní zřízení, bezpečnost a obrany schopnost. „*Každý demokraticky právní stát musí zabezpečovat soubor základních, politických, hospodářských, sociálních a dalších práv občanů.*“ (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001, s. 7) Teroristický útok a sabotáž patří mezi činy nejvíce ohrožující lidský život, kde teroristický útok spočívá v jednání pachatele, který se dopustí úmyslného usmrcení člověka nebo se o to pokusí. Čin lze označit za úmyslné poškození ústavního zřízení, kde dochází k vraždě, pokud je čin dokonán. V praxi se jedná nejčastěji o politické teroristické akce či atentáty. „*Sabotáží se rozumí trestná činnost, jejímž charakteristickým rysem je vyvolání dezorganizace při plnění důležitých úkolů.*“ (Kuchta, Kalvodová, Zezulová, 2001, s. 12) Hlavním cílem sabotáže je úmyslně poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky.

5.6. Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

K poškození zdraví či smrti může dojít ve dvou případech TČ proti pořádku ve věcech veřejných uvedené ve zvláštní části TZ. Prvním případem je násilí proti orgánu veřejné moci, kdy pachatel se úmyslně dopustí násilného jednání na výkonu pravomoci orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. Násilí proti úřední osobě patří mezi druhý případ, kde pachatel užije násilí proti úřední osobě čímž spáchá trestný čin.

6. Dopady trestné činnosti

6.1. Dopad trestné činnosti na oběť

Dopad trestné činnosti na oběť začal být vnímán až ve třicátých letech 20. století, kdy vycházely najevo kritické názory na zajištění práv obětí trestných činů, a především na jednání s těmito lidmi po spáchaném činu nejen z hlediska trestního, ale též i psychologického. Následkem této kritiky odborníci začínají zkoumat danou problematiku pod názvem viktimologie jejíž hlavním cílem je „*dosáhnout faktické změny ve prospěch oběti trestných činů*“. (Čírtková, Červinka, 1994, s.169) Mezi úspěchy vycházející ze zkoumání patří vydání zákonů o obětech TČ či ochrana takových osob.

Podle Fattaha se oběti rozdělují do pěti skupin. První skupinu nazývá zúčastňující oběť, kdy „*kriminálnímu činu předchází interakce oběti s pachatelem, která ovlivňuje motivaci pachatele nezanedbatelným způsobem*“. (Čírtková, Červinka, 1994, s.171) Druhou skupinou je nezúčastňující se oběť, která nemá žádnou spojitost s pachatelem před činem a pachatel si oběť vybírá náhodně. Třetí skupina popisuje oběť, která se před spácháním činu dopustí provokativního jednání, kdy pachatel vnímá osobnostní vlastnosti jako provokativní a bere v úvahu možnost, že by osoba mohla s daným činem souhlasit. (např. znásilnění, provokující nabízení) Za oběť lze označovat i osobu, která vykazuje přítomnost všech znaků, ale způsobená újma není formálně známá, tedy ani role oběti není veřejná. Poslední skupinou jsou oběti, které označení oběť získali nedopatřením či omylem a jsou označovány za nepravé oběti.

Viktimizace je jednání pachatele, kdy dochází k poškození či újmě. Jedná se o situaci, kdy se z jedince stává oběť trestného činu. Obvykle se rozlišují tři fáze viktimizace. Primární je „*újma způsobená pachatelem a vznikající jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu*“. (Čírtková, Červinka, 1994, s. 172) Nejčastěji se jedná o újmu fyzickou, kdy může docházet k lehčím zraněním, těžkému ublížení na zdraví či usmrcení. Emocionální újma se projevuje v chování oběti, kdy oběť často trpí prudkými a výrazně rychlými změnami nálad, pocity strachu a nejistoty, prožívání viny, ztráta sebedůvěry, neschopnost projevit náklonnost k druhým, panika atd. Sekundární viktimizace vzniká v důsledku reakcí okolí tím, jak reaguje na událost či traumatizující projednávání dané skutečnosti před soudem. Jedná se o rány psychologické, které vnímá oběť mnohem krutějším způsobem než rány primární. Sekundární rány se nejčastěji vyznačují pocitem nespravedlnosti, kdy oběť trápí

vyšetřování z důvodu nedostatku informací, vyšetřování pachatele na svobodě atd. a vyvolává v ní pocit nespravedlnosti. U obětí dochází v některých případech ke snížení či ztráty lidské důstojnosti způsobeným hrubým výsledkem, nevhodným přístupem medií. Třetí fáze se nazývá terciální viktimizace, kdy oběť není schopna se vyrovnat s traumatickou zkušeností i přesto že došlo k uzdravení a odškodnění. Tento stav je velmi závažný a oběť ve většině případech není schopná se vrátit k původnímu životnímu stylu či pracovní kariéře. (Čírtková, Červinka, 1994)

6.2. Právní a ekonomický dopad trestné činnosti na oběť

Podle zákona o obětech trestného činu má každá tato osoba řadu práv, které může využít v situaci, kdy se stane obětí. Mezi tyto práva řadíme právo na poskytnutí odborné pomoci, informace, ochranu soukromí, ochranu před druhotnou újmou, doprovod důvěrníkem a právo na peněžitou pomoc. Je možné využít odbornou pomoc od psychologického nebo soudního poradenství, právní pomoc či poskytnutí právních informací atd. Pokud se jedná o oběť, která se činem dostala do nebezpečí nebo nouze, může využít subjekty zapsané v rejstříku poskytující bezplatnou odbornou pomoc. Subjekt může poskytovat dobrovolně bezplatnou odbornou pomoc i osobám, které se nenacházejí ve stavu nouze. Právo na informace má oběť ve věci týkající se TČ, v níž se stala osoba obětí, a to v rozsahu stanové zákonem. Na žádost oběti poskytne příslušný orgán činným v TŘ:

- a. informaci, že trestní řízení nebylo zahájeno,*
- b. informaci o stavu trestního řízení, s výjimkou případů, kdy by tato informace mohla ohrozit dosažení účelu trestního řízení,*
- c. informaci o skutku, ze kterého je osoba, proti níž se řízení vede, obviněna, včetně jeho právní kvalifikace,*
- d. informaci o době a místě konání veřejného projednání věci v řízení před soudem, pravomocné rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí. (Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů)*

Právo na peněžitou pomoc poskytuje stát oběti, pokud se TČ stal na území ČR a oběť je státním občanem ČR nebo se jedná o cizince s trvalým pobytem či oprávněním pobývat na území EU. Oběť se může stát i cizinec pohybující se po území, který požádal o mezinárodní ochranu a byl mu udělen azyl či jiná ochrana na území ČR. Pokud cizinec nesplňuje podmínky uvedené pro poskytnutí peněžní pomoci může ještě požádat poskytnutí za podmínek stanovené v mezinárodní smlouvě. Nárok na peněžitou pomoc má oběť v důsledku TČ ublížení na zdraví, těžkou újmou na zdraví a

pokud oběť na následek TČ zemře má právo na peněžitou pomoc pozůstalá osoba. Poslední popisovanou obětí podle zákona je osoba, které byla způsobena nemajetková újma v sexuální oblasti proti lidské důstojnosti a v oblasti týkající se týraní dítěte svěřenou osobou. Tato oběť vyžaduje odbornou psychoterapii a fyzioterapii či jinou odbornou pomoc pro odstranění nemajetkové újmy, a to do celkové výše 50 000 Kč. Na peněžitou pomoc nemá nárok oběť, které již byla poskytnuta peněžitá pomoc od státu v důsledku ublížení na zdraví či těžké újmy na zdraví. Stát rozhoduje i o snížení či nepřiznání peněžité pomoci, tím že zkoumá sociální stav oběti, do jaké míry spoluzavinila vznik újmy oběť a „*zda oběť využila všech zákonných prostředků, aby uplatnila nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy na pachateli nebo na jiné osobě, která je povinna škodu nahradit.*“ (Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů)

Pokud dojde ke vzniku nemajetkové újmy čímž se rozumí jakákoliv újmu, která zasahuje poškozenému do zdraví, cti, soukromí osoby atd. Nejedná se však o přímou ztrátu na majetku. U nemajetkové újmy dochází k odčinění poškozeného přiměřeným zadostiučiněním, které lze chápat jako jediný způsob odškodnění ve formě peněz, jestliže neexistuje jiný způsob účinného odškodnění způsobené újmy. Hradí se nejen újma, která poškozenému vznikla, ale též ušlé zisky. Při určení způsobu a výše zadostiučinění musí být brány v úvahu i ostatní okolnosti. Pod pojmem ostatní okolnosti úměrně zvyšující zadostiučinění si lze představit hodnocení způsobené újmy, zda byly využity lsti či pohrůžky, zda byl poškozený diskriminován z důvodu svého pohlaví, etnického původu atd. Na náhradu nemajetkové újmy má nárok každá osoba, který škůdce způsobil újmu pocíťovanou jako osobní neštěstí nelze-li jinak odčinit. (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Občanský zákoník říká, že lze uhradit pouze skutečnou škodu, která poškozenému vznikla. „*Záleží-li skutečná škoda ve vzniku dluhu, má poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu.*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) Kdy dochází nejčastěji k peněžité náhradě vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy. Pokud dojde k poškození zdraví, které způsobí překážku do budoucnosti dojde k peněžité náhradě ztíženého společenského uplatnění ze strany škůdce. Náhradu nemajetkové újmy podle OZ lze rozdělit na peněžité dávky a odbytné. U peněžitých dávek dochází k vyplácení tzv. důchodu, který nemá nic společného s důchodem starobním. Peněžitá dávka je chápána jako náhrada za ztrátu výdělků po dobu pracovní neschopnosti hrazenou škůdce ve výši rozdílu mezi

průměrným výdělkem poškozeného před vznikem újmy a náhradou, která je vyplácena poškozenému pod dobu nemoci či úrazu. Pokud se jedná o žáky či studenty, kteří právě ukončili studium mají též nárok na peněžitou náhradu za ztrátu na výdělku od chvíle, kdy měla skončit povinná školní docházka, studium či příprava na povolání. Odbytné lze nalézt v několika oblastech práva, kde dochází např. k úpravě vyživovací povinnosti mezi manželi, při úpravě povinného dílu nepominutelného dědice atd. Pokud se o odbytném mluví ve spojení s náhradou újmy při ublížení na zdraví a usmrcení jedná se o tentýž pojem, který je používán v rozdílných oblastech práva. Odbytné lze tedy chápat jako náhrada nákladů osobě, které vzniklo omezení jejího práva. Lze náhradu vyplatit i jednorázovou finanční kompenzací požádá-li o to poškozený. (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

6.3. Právní a ekonomický dopad trestné činnosti na pachatele

Trest lze chápat jako právní následek spáchaného trestného činu, o kterém rozhoduje soud na základě zjištěných okolností. Mezi okolnosti polehčující trest spadá míra zavinění či pohnutka pachatele. Soud bere v úvahu i okolnosti vedoucí ke stanovení záměru a cíle. „*Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlídkne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy.*“ (Jiří Jelínek a kol., 2017, s. 76) Pokud se jedná o skutečnost, že pachatel svým jednáním způsobil těžší následek z nedbalosti, či stanoví-li trestní zákon zavinění úmyslné, patří to mezi případy, ke kterým se přihlíží a přitěžuje daný trest. Do přitěžujících situací spadá i nevědomí pachatele o informacích, které by znát měl nebo mohl.

Trestní zákoník ukládá pachateli za spáchaní trestného činu následující druhy trestů:

1. odnětí svobody,
2. domácí vězení,
3. obecně prospěšné práce,
4. propadnutí majetku,
5. peněžitý trest,
6. propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
7. zákaz činnosti,
8. zákaz pobytu,
9. zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,

10. ztráta českých titulů nebo vyznamenání,
11. ztráta vojenské hodnosti,
12. vyhoštění.

Mezi tresty působící nejvíce na ekonomický dopad pachatele patří propadnutí majetku, peněžitý trest a propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. K propadnutí majetku dochází, pokud je naplněna skutečnost, že pachatel ze „*závažného úmyslného trestného činu získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.*“ Peněžitý trest je využíván v případech, že pachatel se dopustit úmyslného trestného činu „*jímž pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.*“. Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty se odvíjí od povahy věci či vztahu pachatele k věci, která má být označená za propadenou. Soud ukládá tento trest, pokud se jedná o nástroj trestné činnosti nebo je zprostředkovaný výnosem z TČ. O této možnosti lze uvažovat pouze v případě, že daný předmět náleží pachateli. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

Soud uvedené tresty může uložit buď v případech, že to výslovně stanovuje zákon nebo i tehdy, kdy daný čin nemá konkrétní druh trestu uvedený, ale splňuje zákonem stanovené znaky. Odnětí svobody patří mezi tresty stanovené pro každý trest jednotlivě. Pokud se jedná o trestný čin, který je velmi nebezpečný nebo ohrožuje společnost je uložen výjimečný trest. Odnětí svobody se rozlišuje na podmíněný a nepodmíněný. Nepodmíněný trest odnětí svobody znamená, že odsouzený musí nastoupit k výkonu trestu do příslušné věznice, ihned po nabytí právní moci rozsudku. Podmíněný trest odnětí svobody lze chápat jako varování pro případ nedodržení stanovené podmínky (např. nahradit způsobenou škodu). Výkon trestu v tomto případě lze odložit na jeden až pět let. Pokud obviněný podmínku nedodrží soud rozhodne o výkonu trestu v příslušné věznici. (Jiří Jelínek a kol., 2017)

Z ekonomického pohledu jsou posuzovány náklady věznic a s tím spojené placení dluhů vězněné osoby a ubytování pro vězněné osoby. Dluhy si platí každá vězněná osoba sama, výjimkou je skutečnost, že dluhy hradí jiná osoba (např. manžel/ka). Každá vězněná osoba je povinna hradit náklady spojené s výkonem vazby, které jsou stanoveny na 45 Kč za každý započatý den, a to jen pokud vězněnému není poskytována nemocniční péče, po tuto dobu péče se náklady neplatí. Pokud se mluví o výkonu trestu je vězněná osoba povinna hradit náklady trestu v maximální částce 1500 Kč za kalendářní měsíc, a to ve výši 40 % z čisté pracovní odměny. Může dojít k vyskytnutí dvou překážek spojené s hrazením nákladů a to, že vězni nelze strhnout náklady z pracovní odměny. V takovém případě věznice využije finanční prostředky, které si odsouzený uložil ve věznici. Druhou překážkou je situace kdy obviněný je tzv. osvobozen od povinnosti hradit náklady.

7. Náhrada nemajetkové újmy při ublížení na zdraví a usmrcení

V praktické části bude poukázáno na co má poškozený nárok podle zákona od státu či škůdce, který se dopustil trestného činu. Stát poskytuje jednorázovou peněžitou pomoc za účelem překonat těžkou životní situaci způsobenou obětí, pokud došlo k nemajetkové újmě, škodě na zdraví či vznikla škoda v důsledku smrti. Pro určení výše nároku zadostiučinění nemajetkové újmy na zdraví bude využita Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, bolesti a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 OZ. (dále jen Metodika) Metodika obsahuje bodové či procentuální hodnocení, která nemá a nemůže mít závazný charakter, ale slouží jako pomůcka k naplnění zásady slušnosti. Pro vysvětlení byly určeny tři modelové situace.

1. Pachatel se dopustil TČ tím, že v místní hospodě surovým způsobem poškozeného napadl, čímž mu způsobil zdravotní omezení. K činu došlo v okamžiku, kdy pachatel strčil do oběti, která spadla na kamna. V důsledku tohoto jednání oběť utrpěla lehký otřes mozku a vymknutí zápěstí.
2. Pachatel se dopustil TČ tím, že napadl a srazil na zem oběť, kde byla kopána značnou silou a následně bodnuta kuchyňským nožem. Oběť utrpěla otřes mozku druhého stupně a bylo jí způsobeno poranění levé plíce s následným krvácením. Oběti vznikla ztráta na výdělku ve výši 200 000 Kč v době pracovní neschopnosti.
3. Pachatel se dopustil TČ tím, že úmyslně usmrtil oběť, tím že ji zastřelil z důvodu pracovní žárlivosti. Pozůstalá manželka žádá náhradu za vzniklou škodu a újmu.

7.1. Bolestné

Bolestné je náhrada vycházející z bolestných stavů, které lze chápat jako určitou míru nepohodlí, stres či obtíže spojené s utrpěnou zdravotní újmu. Každá způsobená bolest má stanovené bodové ohodnocení, které lze nalézt v Metodice, konkrétně v části B) kapitola přehled bolestí. Hodnota jednoho bodu je odvozena od jednoho procenta hrubé měsíční mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, kdy byla bolest vytrpěna. Pro rok 2020 činí hodnota jednoho bodu 341,25 Kč, zaokrouhluje se na koruny vzhledem k výsledné částce. V prvním modelovém případě je znázorněno ublížení na zdraví, která je hodnocena 70 body, kdy lehký otřes mozku má 20 bodů a vymknuté zápěstí

50 bodů. Bolestné tedy bude hrazeno ve výši 23 888 Kč. Druhou modelovou situací je těžké ublížení na zdraví, která je hodnocena 360 body, kdy otřes mozku druhého stupně má 60 bodů a poranění levé plíce s následným krvácením má 300 bodů. Bolestné je vypočítáno ve výši 122 850 Kč. Pokud vznikne komplikovanější léčba oproti standardní léčbě daného onemocnění či úrazu, může posuzující lékař rozhodnout o zvýšení výše náhrady, kdy dochází k určení stupně komplikace v rozsahu 5-20 % podle závažnosti. Jelikož se při léčbě mohou objevit komplikace a může vzniknout bolest ve všech stádiích rekonvalescence, výše bolestného se určuje až v době stabilizace bolesti. (Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, 2014)

7.2. Ztížení společenského uplatnění

Ztížení společenského uplatnění je nezbytná klasifikace pro určení zdravotního stavu poškozeného, kde došlo k částečnému či úplnému omezení v oblasti společenského uplatnění a splňuje tedy i překážku lepší budoucnosti, která je jedinou podmínkou pro získání náhrady. Návod pro určení náhrady lze nalézt v části C) kapitola Aktivita a Participace dle Metodiky. Metodika uvádí kvalifikátory představující všechny životní stádia, kam spadá učení se a aplikace znalostí, všeobecné úkoly a požadavky, komunikace, pohyblivost, péče o sebe, život v domácnosti, mezilidské jednání a vztahy, hlavní oblasti života a život komunitní, sociální a občanský, která mohou být použita pro určení aktiv a participace. Ke každé položce je stanoveno procentuální omezení, které jsou obsaženy v kvalifikátoru v hodnotě 0 až 4, kdy o nule se mluví v okamžiku kdy není vyhodnocené žádné či zanedbatelné omezení a je stanoveno 0–4 %. Lehká obtíž spadá do druhé hodnoty, kdy je porucha snesitelná a stala se během posledních 30 dní. Procentuální omezení u lehké obtíže je 5–24 %. Středně těžká obtíž má procentuální omezení 25-49 %, kdy je střední porucha přítomná méně než 50 % času i intenzitou a zasahuje do každodenního života. Těžká obtíž má procentuální omezení 50-95 %, kdy dochází k extrémnímu problému, který poškozený pociťuje více než 50 % času. Úplná obtíž je nejvyšší hodnota tedy čtvrtá, kdy dochází k obtížím, které jsou nesnesitelné. Určení náhrady ve ztíženém společenském uplatnění je vypočítáno z výsledného procenta, které se vynásobí rámcovou částkou. Rámcová částka je vypočítána jako 400násobek průměrné hrubé mzdy, tedy pro rok 2020 je rámcová částka 13 650 000 Kč pro osobu průměrného věku a průměrné aktivity. Částka by se mohla až dvojnásobně zvýšit a to, pokud je jedná o osobu např. nezletilou, talentovanou či mimořádně společensky angažovanou osobu. (Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, 2014)

7.3. Další nároky nemajetkové újmy

Pokud se zaměříme přesněji na druhou modelovou situaci, lze vzít v úvahu také proplacení nákladu spojené s péčí o zdraví, kdy škůdce hradí náklady spojené s péčí o jeho osobu či domácnost. Poškozený může v tomto typu náhrady požádat škůdce, aby poskytoval na tyto náklady přiměřenou zálohu. Dále poškozený byl 6 měsíců v pracovní neschopnosti, kdy vznikla ztráta na výdělku 200 000 Kč. Škůdce vyplatí peněžitou dávku v důsledku úrazu, která je vypočítána „*ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem poškozeného před vznikem újmy a náhradou toho, co poškozenému bylo vyplaceno*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), v této situaci se jedná tedy o 200 000 Kč.

Ve třetí modelové situaci dochází k usmrcení, kdy vzniká negativní vnímání stresu, smutku a zármutku pro rodiče, děti nebo jiné blízké. V tomto okamžiku škůdce vyplatí peněžitou náhradu v plné výši jejich utrpení. Pokud nastane problém v určení náhrady dojde ke stanovení podle zásady slušnosti. Škůdce též hradí náklady spojené s pohřbem tomu, kdo náklady zaplatil. Při stanovení nákladu se přihlíží ke zvyklostem i okolnostem daného případu. Při usmrcení dochází též k hrazení peněžitého důchodu sloužící pro zaplacení nákladů na výživu pozůstalých, který je vypočítán jako rozdíl mezi poskytovanými dávkami důchodového zabezpečení a „*tím co by poškozený podle rozumného očekávání mohl pozůstalým na těchto nákladech poskytovat, pokud by k jeho zranění nedošlo*“. Pokud dochází k výpočtu náhrady, bere se v úvahu průměrný výdělek zemřelého a náhrada nákladů na výživu pozůstalých či jiných osobách, ale pouze v takové výši náhrady, na kterou by měla nárok usmrcená osoba za ztrátu na výdělku či důchodu. Při měření náhrady se přihlíží i k délce života, který by usmrcený mohl žít, pokud by nebyl zraněn. Občanský zákoník říká, že lze hradit náklady spojené s péčí o zdraví i situaci, pokud poškozený zemře na následky zranění později. Tento typ nákladů je hrazen buď za péči o jeho osobu nebo domácnost, a to po dobu jeho života osobě, která obstarává péči a požádá-li o tuto náhradu. Škůdce v takovém případě poskytne přiměřenou zálohu. (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

7.4. Peněžítá pomoc

Ve všech třech situacích má oběť neboli poškozený nárok na poskytnutí peněžité pomoci od státu. Nárok na peněžitou pomoc v první situaci má poškozený v paušální částce 10 000 Kč nebo na takovou sumu, která odpovídá nákladům způsobené oběti v důsledku TČ ublížení na zdraví, ale v součtu nesmí přesáhnout částku 2 000 000 Kč. Podobné to je i v druhém případě, že škůdce poškozenému způsobí těžkou újmu na zdraví, kdy vidíme jako jediný rozdíl paušální částku, která je stanovena na 50 000 Kč. Pokud poškozený na následek TČ zemře má právo na peněžitou pomoc pozůstalá osoba (např. manžel/ka, dítě, rodič...) a to „v paušální částce 200 000 Kč nebo, jde-li o sourozence zemřelého, v paušální částce 175 000 Kč, snížené o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela; peněžítá pomoc poskytovaná více obětem nesmí ve svém součtu přesáhnout částku 600 000 Kč; pokud by peněžítá pomoc ve svém součtu přesáhla tuto částku, částka poskytovaná každé oběti se přiměřeně zkrátí“. (Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů)

7.5. Porovnání modelových situacích

Porovnání situací	1. situace	2. situace	3. situace
Bolestné	23 888 Kč	122 850 Kč	X ¹
Ztížení společenského uplatnění	(5-24 %) x 13 650 000 Kč	(25-40 %) x 13 650 000 Kč	X
Peněžítá pomoc	10 000 Kč	50 000 Kč	200 000 Kč
Peněžítý důchod	X	X	? ²
Náhrada pracovní neschopnosti	X	200 000 Kč	X
Náklady spojené s pohřbem	X	X	?
Náklady spojené s péčí o zdraví	?	?	?

Zdroj: Vlastní zpracování

¹ Nelze určit

² Nelze přesněji vyčíslit

V uvedeném porovnání se vychází ze skutečnosti, že u bolestného nedošlo ke vzniku komplikací při léčbě, které by vedly ke zvýšení bolestného. Přesnou částku náhrady za ztížení společenského uplatnění určuje znalec či posudkový lékař, který hodnotí stupeň obtíže a ostatní okolnosti se ztížením společenského uplatnění spojené, z tohoto důvodu nelze přesněji vypočítat náhradu na modelových situacích. U peněžité pomoci si lze všimnout, že jsou zde uvedeny paušální částky, které je možno upravovat, a to podle skutečných nákladů způsobené v důsledku TČ do stanovené výše. Náklady spojené s péčí o zdraví lze uplatnit i u usmrcení, pokud poškozený zemřel na následky zranění později. V peněžitém důchodu dochází k vyplácení nákladů spojené s výživou pozůstalých osob při usmrcení, která je vypočítána z rozdílu mezi poskytovanými dávkami důchodového zabezpečení a „*tím co by poškozený podle rozumného očekávání mohl pozůstalým na těchto nákladech poskytovat, pokud by k jeho zranění nedošlo*“ Ostatní náhrada škody je individuální podle nákladů spojené s konkrétním případem, které platí škůdce a z tohoto důvodu je nelze přesněji vyčíslit.

8. Analyzování statistických údajů

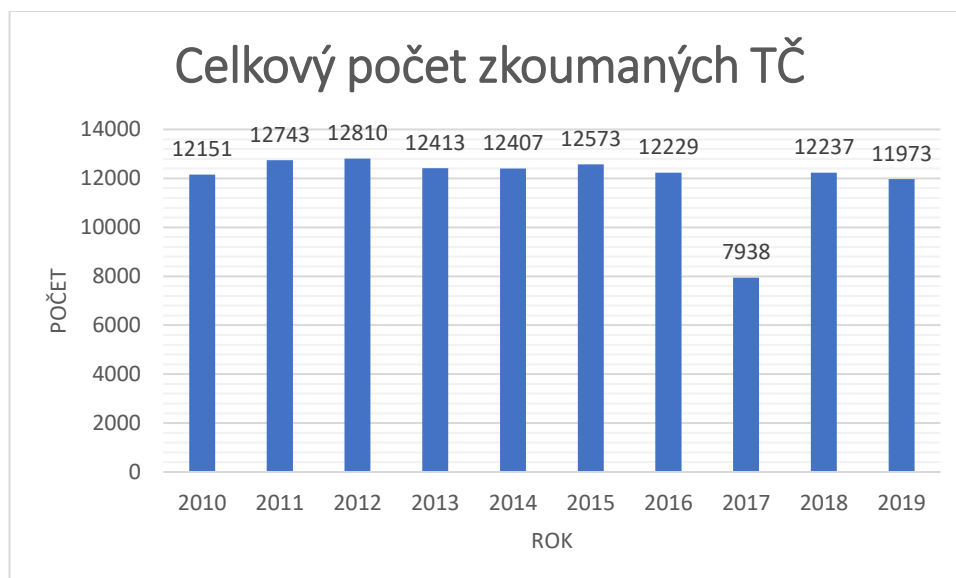
8.1. Úvodní statistické údaje

Statistické údaje pro analyzování trestné činnosti proti životu a zdraví byly získány ze statistik Policie ČR. Porovnávání údajů bylo provedeno za období 2010 až 2019, kde došlo k rozdělení do čtyř skupin:

- 1) vražda,
- 2) zabití,
- 3) ublížení na zdraví z nedbalosti,
- 4) úmyslné ublížení na zdraví.

Celkový počet zkoumaných TČ je 119 474 činů. V roce 2012 došlo ke spáchání největšího počtu TČ, a naopak nejmenší počet byl roku 2017.

Graf 1 – Celkový počet zkoumaných TČ

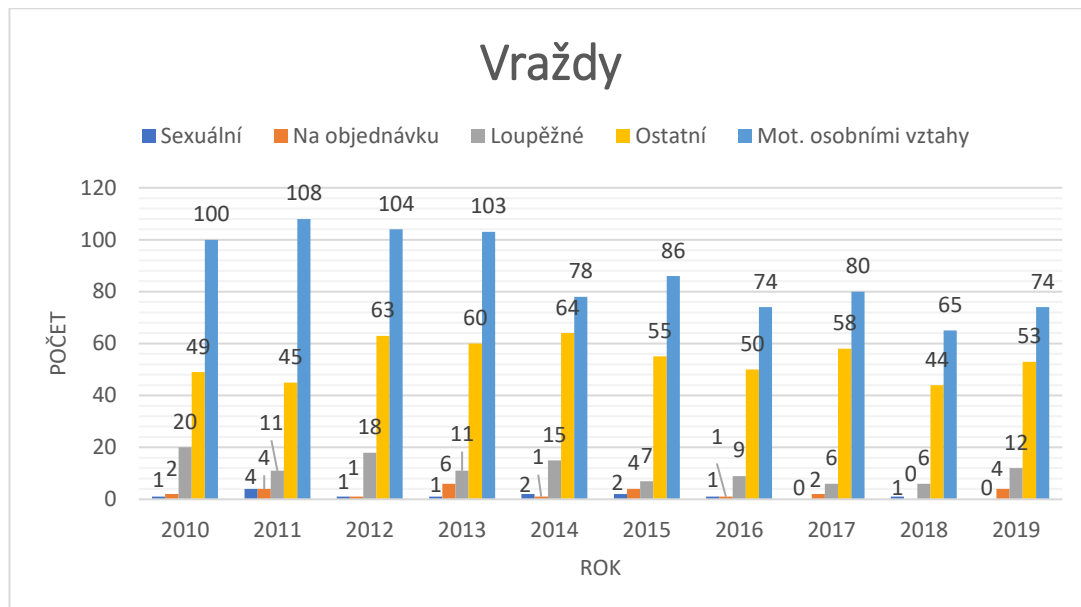

Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

8.2. Vražda

V následujícím grafu (**Graf 2**) je uveden počet vražd vycházejících ze statistických údajů v letech 2010–2019.

Graf 2 – Počet vražd

Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

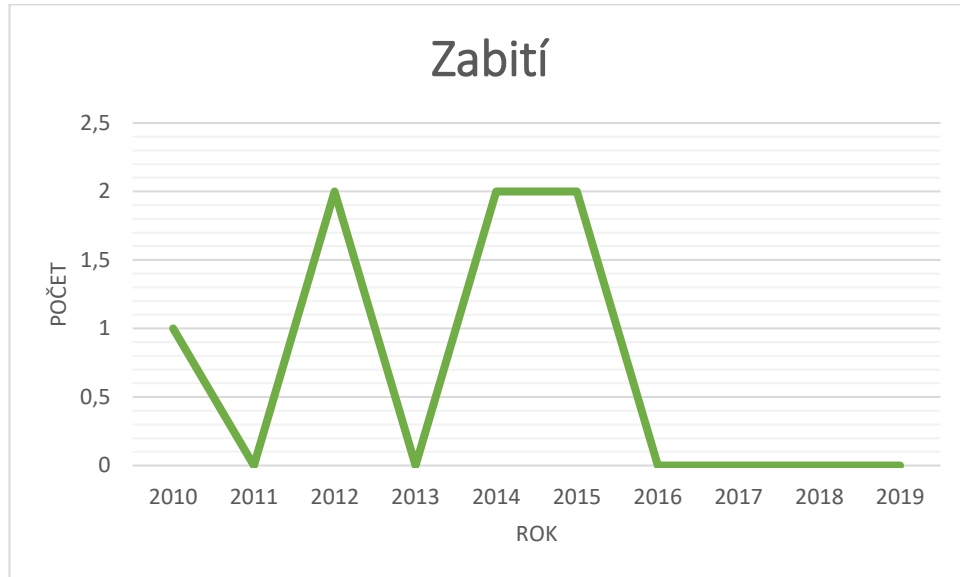
Z grafu (**Graf 2**) lze sledovat dělení vražd a jejich počet v jednotlivých letech. Lze si povšimnout, že v letech 2014-2019 dochází k poklesu vražd oproti období 2010-2013 a to převážně u vražd způsobených osobními vztahy. Vražda novorozence matkou nepatří do skupiny ostatní, ale tvoří samostatnou skupinu jejíž počet je velmi nízký a za sledované období se případ vyskytl pouze v šesti případech.

V roce 2019 došlo celkem ke 143 vraždám. Ekonomická ztráta státu je celkem 2 315 742 Kč. Tato ztráta je vypočítána z průměrné mzdy činící 36 144 Kč v roce 2019, kdy bylo zjištěno, že zaměstnanec odvádí sociálním pojištěním z této průměrné mzdy ve výši 2 350 Kč a zdravotní pojištění ve výši 1 627 Kč. Pokud se vezmou v úvahu i odvody zaměstnavatele, který za zaměstnance odvádí sociální pojištění ve výši 8 964 Kč a zdravotní pojištění ve výši 3 253 Kč. Pokud tedy dojde k vraždě osoby, která je v pracovním poměru, státu vznikne ztráta na odvodech ve výši 16 194 Kč. Pokud se tedy vychází z roku 2019, kdy došlo ke 143 vraždám, které se vynásobí výší ztráty, dojde se k vyčíslení celkové ekonomické ztráty ve výši 2 315 742 Kč, která vznikne za rok 2019 v důsledku vraždy.

8.3. Zabití

V následujícím grafu (**Graf 3**) je zobrazen počet zabití. Zabití je podle trestního zákoníku chápáno jako úmyslné usmrcení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí na rozdíl od vraždy, která je chápána jako úmyslné usmrcení.

Graf 3 – Počet zabití

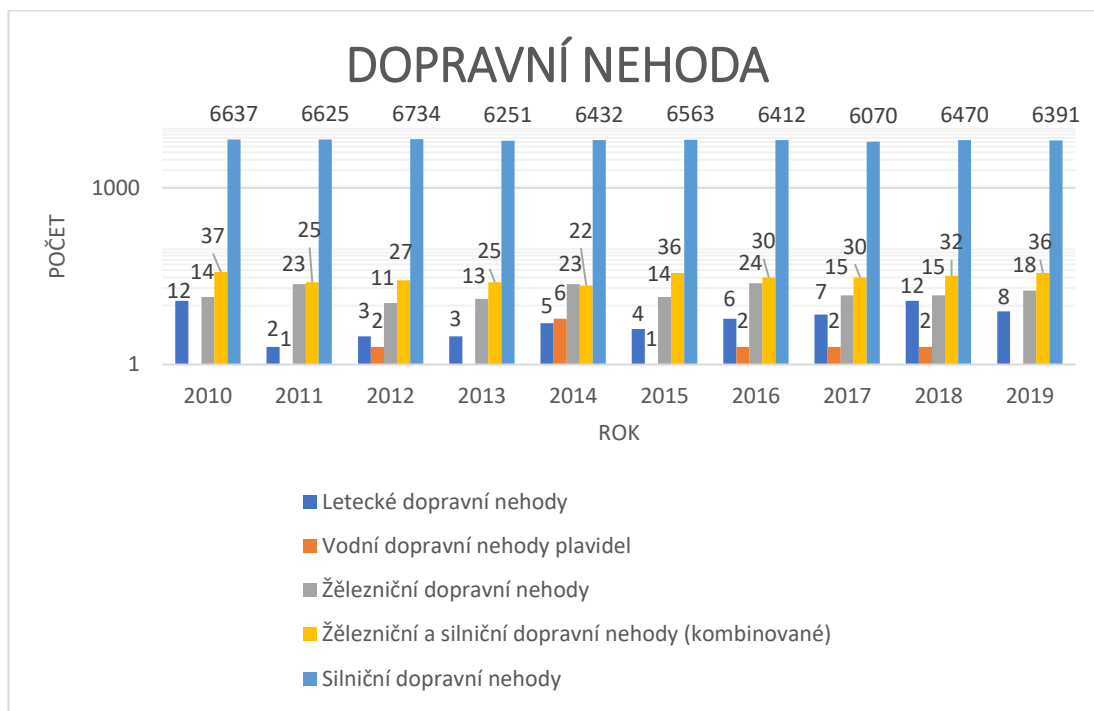
Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

Z grafu (**Graf 3**) je patrné, že se jedná o výjimečné případy, ke kterým dochází pouze v sedmi situacích z toho ve čtyřech případech byli pachatelé pod vlivem alkoholu.

8.4. Nedbalost

8.4.1. Dopravní nehody z nedbalosti

Graf 4 – Počet dopravních nehod

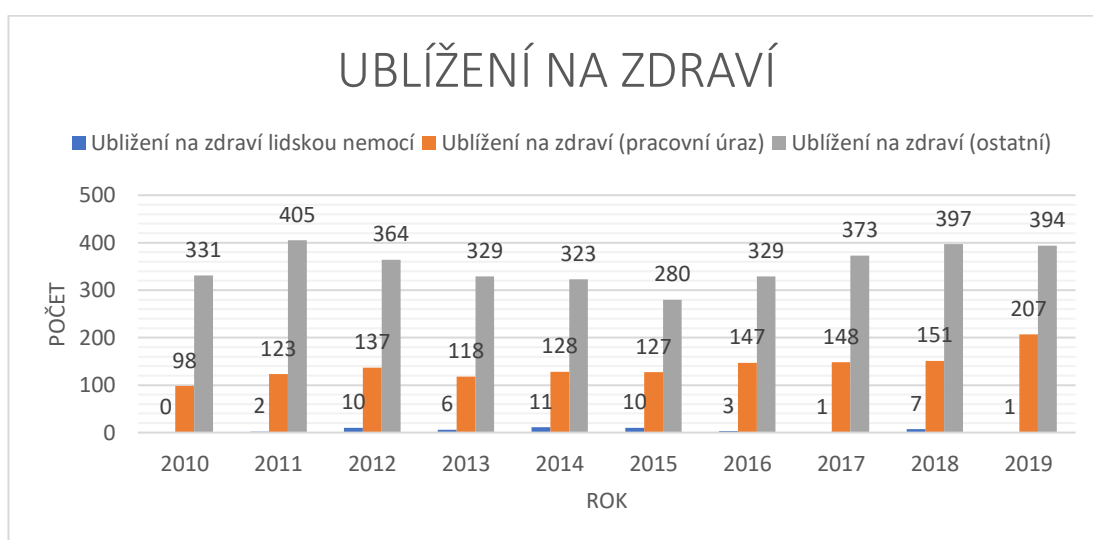
Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

Z grafu (**Graf 4**) lze sledovat, jak je to na našem území s dopravními nehodami. V každém roce je vidět opakující se velmi vysoký počet silničních dopravních nehod. Na druhém místě v počtu nehod se též každoročně opakuje nehoda kombinovaná, která je chápána jako kombinace železniční a silniční dopravní nehody.

8.4.2. Ublížení na zdraví z nedbalosti

Z následujícího grafu (**Graf 5**) je patrné, že největší počet má ublížení na zdraví spadajících do skupiny ostatní, chápané jako veškeré trestné činy způsobující ublížení na zdraví, které nemají svoji konkrétní skupinu. Do této skupiny spadá nedbalost, která způsobuje těžké i lehké ublížení na zdraví.

Graf 5 – Počet ublížení na zdraví

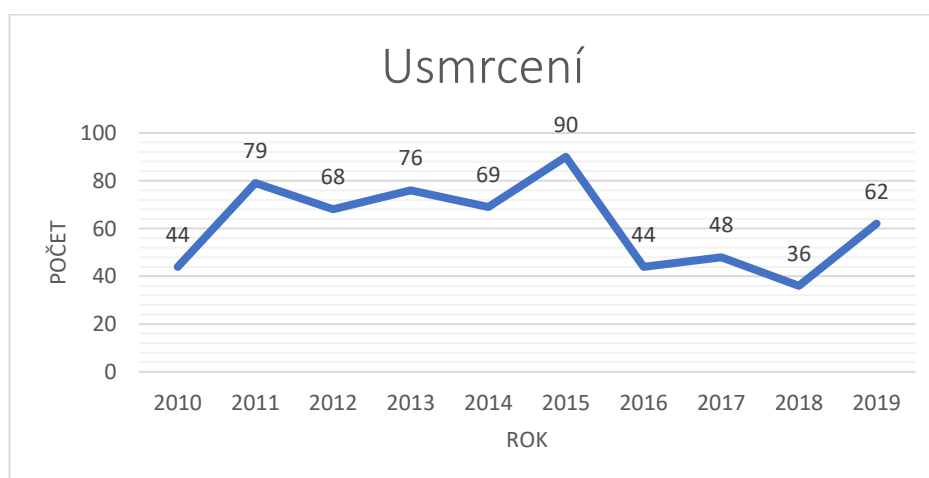

Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

8.4.3. Usmrcení z nedbalosti

Z následujícího grafu (**Graf 6**) je možné vidět, že i usmrcení z nedbalosti v České republice se vyskytuje ve více případech. K usmrcení dochází, když pokud se pachatel dopustí činu z nedbalosti, ale neúmyslně. Mezi nejznámější případy lze řadit usmrcení z následku silniční dopravní nehody.

Graf 6 – Počet usmrcení

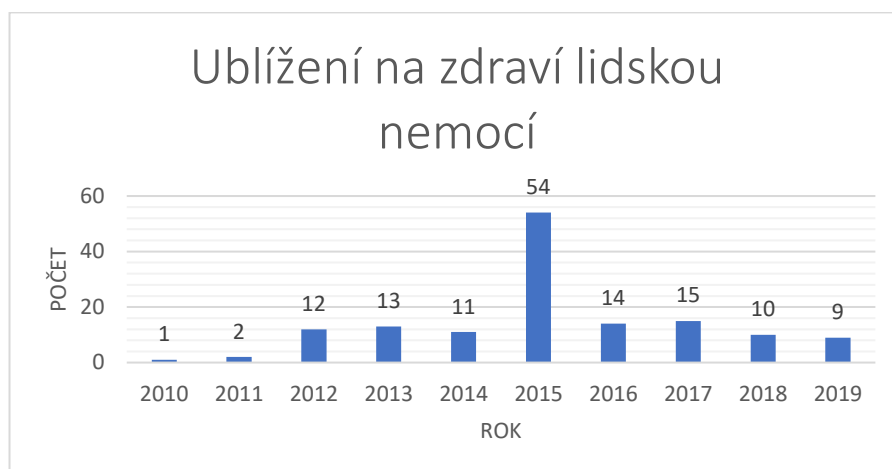

Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

8.5. Úmysl

8.5.1. Ublížení na zdraví lidskou nemocí

Graf 7 – Počet ublížení na zdraví lidskou nemocí

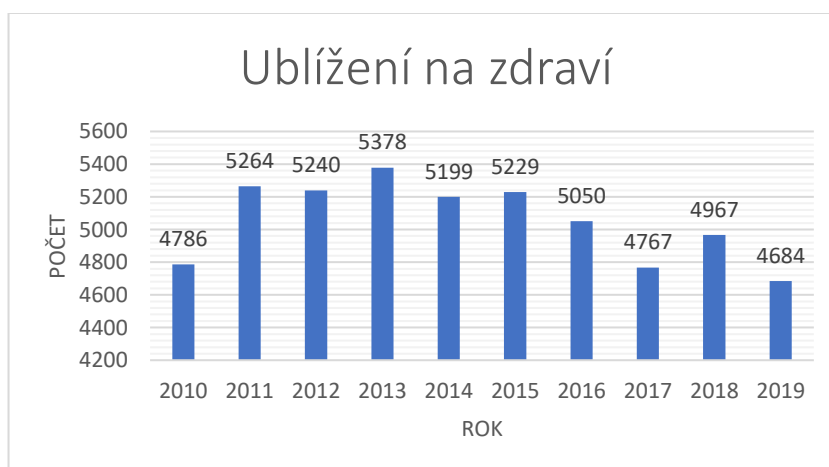
Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

Z uvedeného rozdělení lze sledovat, jak se mění počet ublížení na zdraví lidskou nemocí v jednotlivých letech, kdy největší počet je nepřehlédnutelný v roce 2015. Spadají do této skupiny, všechny osoby, které se stanou obětí pachatele, který úmyslně způsobí, zavleče či rozšíří nakažlivou nemoc.

8.5.2. Ublížení na zdraví

Z následujícího grafu (**Graf 8**) lze sledovat počet činů způsobující úmyslné ublížení na zdraví. Mezi toto ublížení na zdraví se zahrnuje těžké i lehké ublížení na zdraví a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, které lze chápat jako úmyslné ublížení na zdraví způsobené ve stavu kdy tělo a mysl je ovlivněna strachem, zmatkem atd.

Graf 8 – Počet ublížení na zdraví

Zdroj: Vlastní zpracování podle [20]

9. Shrnutí

Na základě provedeného porovnání modelových situací mohu říci, že oběť nemajetkové újmy při ublížení na zdraví může získat od státu peněžitou pomoc, která je dle mého názoru na velmi dobré úrovni. Úroveň poskytující náhradu od státu jako od nestranného subjektu, který nemá žádnou spojitost se způsobenou nemajetkovou újmou a pouze vystupuje jako pomocný subjekt poskytující obětem pomocnou ruku. Stát pomáhá i v případě, že dojde v důsledku nemajetkové újmy k usmrcení, kdy je vyplácená pomoc pozůstalé osobě.

Při stanovení výše odškodného, které bude škůdce vyplácet oběti jsem vycházela z Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví, kde jsem se snažila vyčíslit výši bolestného podle bodového hodnocení, který je dle mého názoru velmi přehledný a obsahuje rozsáhlou škálu zranění způsobenou škůdcem. Pokud v důsledku nemajetkové újmy dochází ke snížení či omezení realizace daného člověka v oblasti pracovní, osobní či rodinné mluvíme o ztížení společenského uplatnění. U tohoto člověka dochází k neschopnosti vést plnohodnotný život a dochází k výskytu překážky lepší budoucnosti. Při nemajetkové újmě lze žádat i o další náhrady, dle stanovených podmínek.

Na základě provedené analýzy je vidět, že dochází k velkému počtu trestných činů způsobující nemajetkovou újmu, která se pohybuje okolo 12 až 13 tisíc trestných činů ročně. U vražd jsem se snažila poukázat na ekonomický dopad, který vznikl tímto činem. Vycházela jsem z odvodů zdravotního a sociálního pojištění, které byly vypočítány z průměrné mzdy za rok 2019, při čemž jsem došla k závěru, že celková ekonomická ztráta je vyčíslena na 2 315 742 Kč.

Závěr

Cílem práce byla analýza právní úpravy trestných činů proti životu a zdraví se zaměřením na právní a ekonomické dopady této trestné činnosti na pachatele i oběť. Problematika byla zaměřena i na analýzu statistických údajů o trestné činnosti proti životu a zdraví.

V teoretické části bakalářské práce jsou podrobně popsány základní pojmy, mezi které patří popis trestného činu a jeho skutkovou podstatu, objektivní a subjektivní strana. Dále jsou v teoretické části popsány konkrétní trestné činy proti životu a zdraví. Teoretická část je zaměřena převážně na trestné činy související s životem nebo zdravím, kde dochází k rozdělení do tří skupiny. První skupinou jsou trestné činy ohrožující život nebo zdraví, kam spadají činy typu mučení, neposkytnutí pomoci, šíření nakažlivé nemoci atd. Druhá skupina popisuje trestné činy související s trestnými činy proti těhotenství ženy a poslední skupina pojednává o trestných činech souvisejících s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi, orgánem lidským embryem a genomem. Na konci této části dochází k poukázání na trestné činy proti svobodě, rodině a dětem, pořádku ve věcech veřejných atd., které úzce souvisí s životem nebo zdravím oběti.

V praktické části jsou zkoumány dopady trestné činnosti zaměřené na oběť a pachatele z ekonomického a právního hlediska. Dochází k popisu a zkoumání náhrad nemajetkové újmy, která byla následně ukázána na modelových situacích. Na stanovených modelových situacích jsou vybrané náhrady, které je možné uplatnit v případě vzniku bolestného, ztíženého společenského uplatnění a dalších nároků nemajetkové újmy. Je zde poukázáno i na možnost, kdy oběť může čerpat peněžitou pomoc od státu. Na konci praktické části byla provedena analýza statistických údajů, která je zaměřena na porovnání trestných činů proti životu a zdraví za období 2010 až 2019.

Použita literatura

- [1] BÍLÝ, Jiří. *Základy právních nauk*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2006. ISBN 80-213-1496-6.
- [2] DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-4.
- [3] ČÍRTKOVÁ, Ludmila a František ČERVINKA. *Forenzní psychologie: psychologie pro soudce, advokáty, státní zástupce, vyšetřovatele, kriminalisty, policisty a pro všechny, kteří se v souvislosti s trestným činem dostanou do kontaktu s policií a soudy*. Praha: SUPPORT, 1994.
- [4] JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. *Glosátor*. ISBN 978-80-7502-230-1.
- [5] JELÍNEK, J. kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání*. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-044-4.
- [6] KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část. Vyd. 2., přeprac. a dopl.* Brno: Masarykova univerzita, 1996. *Edice učebnice Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 140*. ISBN 80-210-1301-X.
- [7] KUČHTA, Josef a Věra KALVODOVÁ. *Trestní právo hmotné: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2530-1.
- [8] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer a. s., 2016, ISBN 978-80-7552-358-7.
- [9] TAUCHEN, Jaromír a Karel SCHELLE. *Trestné činy proti životu a zdraví včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2015. *Monografie (Key Publishing)*. ISBN 978-80-7418-248-8.
- [10] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [11] Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů
- [12] Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, ve znění pozdějších předpisů
- [13] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Elektronické zdroje

- [14] Neposkytnutí potřebné pomoci. Centrum služeb pro silniční dopravu [online]. 2014 [cit. 04.11.2019]. Dostupné z: <https://www.cspsd.cz/711-neposkytnuti-potrebne-pomoci>
- [15] Nejvyšší soud / Nutná obrana, Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, § 29, § 146a odst. 3 tr. zákoníku [online]. [cit.04.11.2019]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost~Pravnivety,trestnikolegium~Nutna_obrana_Ublizeni_na_zdravi_z_omluvitelne_pohnutky.html
- [16] Usmrcení z nedbalosti, doprava [online]. 1999 [cit. 28.10.2019]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/usmrceni-z-nedbalosti-doprava-98455.html>
- [17] Nejčastěji kladené otázky z ekonomické oblasti | Věznice Odolov. Generální ředitelství [online]. Copyright © 2020 Vězeňská služba České republiky [cit. 22.03.2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-odolov/informacni-servis/nejcastejsi-dotazy/nejcasteji-kladene-otazky-z-ekonomicke-oblasti/>
- [18] Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2019 | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2019>
- [19] Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) | Právní prostor [online]. Dostupné z: <https://www.codexisuno.cz/5Ew#!17>
- [20] Kriminální – Policie České republiky. Úvodní strana – Policie České republiky [online]. Copyright © 2019 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 29.03.2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>